2021-08-23

ATTENTIONS SKOLENKÄT 2021

”Hur kommer det att gå det här läsåret? Den frågan hänger över hela familjen”

RIKSFÖRBUNDET Attention

INEHÅLL

2 Om Attention och NPF
3 Stor oro i NPF-familjer innan skolstart
4 Om enkäten
5 Om oron inför skolstarten
6 Om konflikter och mobbning
7 Hur påverkas eleven av att skolan inte fungerar?
8 Hur påverkas föräldrarna av att skolan inte fungerar?
9 Hur fungerar samverkan kring eleven?
10 Attentions förslag på förändringar

Om Attention och NPF

Riksförbundet Attention är en intresseorganisation för personer med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar (NPF) och deras familjer. Attention företräder personer med egen diagnos, anhöriga och personal som möter målgruppen inom exempelvis skola, vård, socialtjänst, arbetsförmedling och andra instanser. Attenwtion finns över hela landet i drygt 50 lokala föreningar och har cirka 15 000 medlemmar. Bland våra medlemmar finns personer med adhd, autismspektrumtillstånd, Tourettes syndrom och språkstörning samt personer med nedsatt förmåga att läsa, skriva och räkna.

NPF innebär svårigheter som beror på hur hjärnan fungerar. Orsaken är biologisk och har ingenting med uppfostran eller intelligens att göra. Funktionsnedsättningen syns inte utanpå, men påverkar personens beteende. Det är vanligt att personer med NPF har svårt med reglering av uppmärksamhet, impulskontroll och aktivitetsnivå, samspelet med andra samt inlärning och minne. Arten och graden av svårigheter varierar. När svårigheterna blir så stora att de kraftigt påverkar individens utveckling och möjligheter att fungera i samhället blir de en funktionsnedsättning.

Läs mer om Attention på www.attention.se

Stor oro i NPF-familjer inför skolstart

Den här veckan börjar tusentals elever skolan efter ett långt sommarlov. Många barn ser fram emot det, men många elever med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar känner stor oro inför skolstart. Det visar en ny undersökning gjord av Riksförbundet Attention. Undersökningen, med över 5 500 svarande, visar att 65 procent av alla elever med neuropsykiatrisk diagnos känner stor eller ganska stor oro inför terminsstarten. För deras föräldrar är siffran hela 75 procent. Attention uppmanar nu huvudmän, skolledare och huvudmän att agera för en förändring!

– Siffrorna om oron måste tas på stort allvar och stärker det vi redan vet och hör i debatten inför skolstarten. Alltför många elever mår dåligt och många vill inte ens gå till skolan. De oroar sig för att det inte ska fungera, varken med skolarbetet eller socialt. Det är mycket oroande att så många upplever en stor hopplöshet, säger Anki Sandberg, ordförande i Riksförbundet Attention.

Oron beror bland annat på avsaknad av anpassningar, bristande stöd, stökig skolmiljö, konflikter med klasskompisar och lärare och mobbing. Vi ser också att bristerna i skolan får förödande konsekvenser för elevens psykiska mående och självkänsla. Drygt hälften har en hög skolfrånvaro och skolan har sällan en plan för att få dem tillbaka på heltid igen. I enkäten ser vi också vilka förödande effekter barnens svårigheter får för hela familjen, allra tydligast på mammorna.

Mellan fem och sju procent av eleverna i den svenska skolan uppskattas ha en neuropsykiatrisk funktionsnedsättning (NPF), det vill säga adhd/add, autismspektrumtillstånd, Tourettes syndrom eller språkstörning. Räknar man in elever som har liknande svårigheter men som inte uppfyller kraven för en diagnos, blir andelen ännu större. Det stora deltagandet i enkäten visar att frågan är väldigt angelägen och att det är en viktig fråga för de vårdnadshavare som berörs. Den oro som man känner inför skolstarten är tyvärr klart befogad. Attention har i tidigare undersökningar lyft de svårigheter elever med funktionsnedsättningar möter i skolvärlden. Det är en tuff verklighet för många. Många upplever att de inte får den hjälp de har rätt till utifrån de behov som finns.

OM ENKÄTEN

I samband med skolstart har Attention utfört sin årliga skolenkät. Syftet med enkäten är att ta reda på hur elever med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar (NPF) mår inför skolstart och hur de trivs i skolan. Svaren pekar tydligt på att skolan inte fungerar för väldigt många av eleverna med NPF.

Enkäten gick ut via Attentions medlemsregister, via våra sociala medier och på vår webbsida i slutet av juli. Sista svarsdag var den 19 augusti. Det var 5 600 vårdnadshavare som besvarade enkäten, varav 91 % var mammor. 35 % av de svarade hade flickor och 63 % pojkar. 73 % av barnen har adhd/add, 59 % har AST, 3 % har Tourettes syndrom, 10% har språkstörning och 8 % var under utredning. 71 % av barnen gick i grundskolan, 17 % på gymnasiet och 5 % på resursskola. Frågorna i enkäten bestod av en blandning av färdiga svarsalternativ och fritextsvar.

RESULTATEN PÅ FRÅGAN: ANSER DU ATT DITT BARN FÅR DET STÖD OCH DE ANPASSNINGAR SOM HEN BEHÖVER I SKOLAN?

OM ORON INFÖR SKOLSTART

Av naturliga skäl har svaren samlats in via vårdnadshavarna. Deras olika berättelser ger en mörk bild av hur skolan klarat sitt uppdrag att undervisa elever med våra diagnoser.

Resultaten på frågan ”Känner ditt barn oro inför att börja skolan igen efter sommaren?”

- Mycket stor oro (36%)
- Ganska stor oro (28%)
- Liten oro/ingen oro/vet ej (16%)

Resultaten på frågan ”Min oro beror på brister i den pedagogiska tillgängligheten”:

- Bristande kunskap om NPF i skolan (67%)
- Bristande stöd (63%)
- Avsaknad av anpassningar (61%)
- Stökig miljö i skolan (52%)
- Höga krav på föräldrarna (47%)
- Bristande samverkan (38%)
- Dålig kontakt mellan hem och skola (27%)

Resultaten på frågan ” Anser du att ditt barn får det stöd och de anpassningar som hen behöver (och har rätt till) i skolan?”

- Nej (73%)
- Ja (27%)

Exempel på fritextsvar:

”Panikångest och självskadebeteende blossar upp inför skolstart”

”Väldigt oroligt. Nytt stadium, ny lärare, ingen assistent eller extra vuxna i klassrummet.”

”Han gråter och vill inte. För honom är det ett fängelse.”

”Har varit oro under sommaren eftersom skolan är väldigt sen med planeringen inför höstterminen. Fick svar i början av augusti att resursen blir kvar.”

”På den skolan han nu går är det ingen oro, men förra skolan var katastrof.”

”Han är rädd för att inte orka och för att misslyckas.”

”Oro är nog inte rätt ord, men han hatar skolan och är mer likgiltig.”

” Oro på grund av bristande stöd på fritids”

”Stadiebyten innebär alltid en nervositet. Ny skola, nya lärare, ska hon få rätt stöd?”

Foto Photo by Adrian Swancar on Unsplash

Analys:

Ett sätt att minska elevernas oro är att skolan helt enkelt ger det stöd som eleverna med NPF behöver och har rätt till. I många av svaren kan vi läsa att barnen är oroliga att hamna efter igen och misslyckas. Den inre stressen slår i taket redan innan skolan börjar, vilket inte ger någon bra förutsättning för inlärning. Samtidigt som barnen upplever stress, så tvingas föräldrarna ofta in i en karusell av stress som kommer av att försöka stötta och förbereda barnet utan att själva ha tillräcklig information om vad som väntar. Många försöker samtidigt kommunicera barnets behov till skolan utan att få gehör. De får kliva in och under/efter skoltid agera resurs åt sina barn. Ett ansvar som av förståeliga skäl kan kännas övermäktigt. Barnets skolgång blir beroende av att föräldrarna orkar och har tid och kunskap nog att stötta barnet med skolarbetet.

I fritextsvaren blir det tydligt att mycket av elevernas oro just handlar om förändringar och otydlighet från skolans sida. Om skolstarten kändes mer förutsägbar kanske oron skulle kunna ha reducerats avsevärt. Att byta stadium är något som många tar upp som problematiskt. Skolan behöver satsa extra på att göra dessa övergångar tryggare både för elever och föräldrar. För eleverna med NPF kanske det behövs lite mer djupgående avstämningar, fler förberedande besök och etablerad kontakt med de nya lärarna. Alla elever, även de utan NPF, mår bra av att i god tid innan få veta upplägget och schemat för första skolveckan.

OM KONFLIKTER OCH MOBBING

Konflikter med lärare och andra elever är ytterligare anledningar som gör det svårare för barn med NPF att gå i skolan. Det är något som måste hanteras på ett bättre sätt än idag.

Resultaten på frågan ”Min oro beror på att skolan förorsakar konflikter”

- Konflikter hemma på grund av skolproblematik (41%)
- Konflikter med klasskompisar (37%)
- Får utbrott som skolan inte kan hantera (31%)
- Konflikter med lärare (30%)
- Mobbing (28%)

Exempel på fritextsvar:

”Låsningar som inte skolan kan hantera”

”Utanförskap och avsaknad av kompisar”

”Kränkningar i hallen, skolgården, avsaknad av närvarade vuxna!”

”När han får utbrott på skolan så är det alltid någonting som har föranlett det hela, men skolan ser inte vad dom har gjort fel. Dom lägger hela ansvaret på sonen.”

”Vår dotter har vid några tillfällen avvikit från skolan, det har gått bra de gångerna, men ingen klar rutin finns för om det händer.”

”Mitt barn har svårigheter att tolka sociala situationer. Skapar inte direkt konflikt, men kräver mycket energi av honom”

”Snarare inre konflikter. Inåtbunden kille som mår mycket dåligt men syns inte utåt.”

”Tidigare långvarig mobbing. Nu bytt skola men oron och rädslan för att hamna i samma situation försvinner aldrig.”

”En av barnens lärare har skrikit och varit fysisk åt mitt barn.”

Analys:

Social interaktion är ofta extra svårt för elever med NPF. Utanför lektionstid på skolgården uppstår ofta konflikter som kan förebyggas av att personalen är närvarande och hjälper till även i det sociala samspelet. Att så många som 28% upplever att de utsätts för mobbing är oacceptabelt och skolan måste fokusera på att säkerställa alla barns rätt till en mobbingfri skolgång.

RESULTATEN PÅ FRÅGAN ”MIN ORO BEROR PÅ ATT SKOLAN FÖRORSAKAR KONFLIKTER”

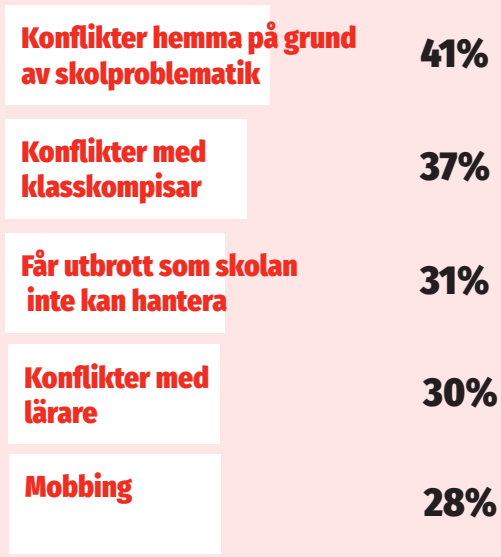

Att elever med NPF ofta även hamnar i konflikt med lärare och får utbrott som inte kan hanteras, är ett tydligt tecken på att kunskapen om NPF fortfarande är låg inom skolans värld. För att minska konflikter och utbrott behöver all personal få fördjupade kunskaper om NPF, där utbildning om lågaffektivt bemötande bör ingå.

En viktig grupp som syns tydligt i fritextsvaren är de ofta bortglömda barnen som inte är utåtagerande, utan snarare är inåtvända. De försöker hålla så låg profil som möjligt för att inte bli missförstådda eller hamna i sociala situationer som de inte förmår hantera. Många av dessa elever har få, eller inga vänner. De är tillbakadragna i klassrummet och behöver stöd med skolarbetet, men vågar eller inte vill/kan be om hjälp. Det är av allra största vikt att skolan också lär sig att upptäcka och ge adekvat stöd till dessa elever - eleverna som inte så ofta hamnar i konflikter, men som har en ständigt pågående konflikt inom sig själva.

HUR PÅVERKAS ELEVEN AV ATT SKOLAN INTE FUNGERAR?

Skolan spelar en viktig roll i alla barns uppväxt, både för kunskapsinhämtningen och för att utvecklas som person. En problematisk skolsituation sätter stora spår, många gånger för livet. Avbruten skolgång är ett av de största hoten mot ett fungerande vuxenliv.

Resultaten på frågan: "Min oro beror på att skolsituationen leder till försämrad hälsa för mitt barn":

- Får sänkt självkänsla (78%)
- Upplever psykisk ohälsa (68%)
- Mår dåligt av skolmiljö (67%)
- Vill inte gå till skolan (64%)
- Har hög skolfrånvaro (48%)
- Har ett självskadebeteende (25%)

Resultaten på frågan "Har ditt barn under någon termin under de senaste tre åren varit frånvarande mer än 20 % på grund av sin funktionsnedsättning/ bristande anpassning?"

- Ja (56%)
- Nej (44%)

Resultaten på frågan: "Har skolan haft en utarbetad plan för att få ditt barn att kunna gå i skolan på heltid?"

- Nej (75%)
- Ja (25%)

RESULTATEN PÅ FRÅGAN: "HAR SKOLAN HAFT EN UTARBETAD PLAN FÖR ATT FÅ DITT BARN ATT KUNNA GÅ I SKOLAN PÅ HELTID?"

Exempel på fritextsvar:

"Att ett barn i lågstadiet redan är utbränd är inget mindre än ett katastrofalt misslyckande för samhället"

"Det är oerhört sorgligt att se sitt barn trycka ned sig själv och tappa sin självkänsla samtidigt som de undrar vad de har gjort för fel när det är omgivningen som är problemet."

"Suicidtankar och hon vill rymma."

"Stor ångestproblematik. Var även sjukskriven förra terminen för utmattningssymtom"

"Måste medicinera i och med terminsstart. Med anpassningar skulle han kanske klara skolan utan medicin"

"Bristande framtidstro!"

"Stor trötthet på grund av långa dagar med höga krav."

"Skolan har gjort så han tror att han är kass fast han är knivskarp"

"Vill inte men går dit ändå men har mycket ont i huvudet och ont i magen. Är alltid trött och många gånger ledsen efter en skoldag"

"Sonen anser sig ofta vara sjuk när det är för höga krav"

Analys:

Skolan ska vara en plats där eleverna ska växa, utvecklas och nå sin fulla potential. Verkligheten är en helt annan för tusentals barn med NPF. Skolan blir för vissa platsen där deras psykiska ohälsa får grogrund, eller där deras självkänsla slår i botten och resulterar i bristande framtidstro.

Mår eleven inte bra i skolan, så är det helt naturligt att den till slut inte längre vill gå dit. Morgnarna förvandlas till en mardröm för många familjer som får lirka och tvinga barnen till skolan ändå. Till slut så orkar inte många av barnen och utmattningen är ett faktum. De blir frånvarande från skolan i flera månader, i vissa fall år och ibland kommer de aldrig tillbaka.

HUR PÅVERKAS FÖRÄLDRARNA AV ATT SKOLAN INTE FUNGERAR?

Problematisk eller utebliven skolgång påverkar föräldrarna på många olika sätt.

Resultaten på frågan ”Har barnets skolsituation påverkat dig som anhörig?”

- Försämrad psykisk hälsa (71%)
- Det sociala umgänget har påverkats (63%)
- Har fler konflikter hemma (58%)
- Drabbats av utmattning (48%)
- Har fått en försämrad ekonomi (44%)
- Har gått ner i arbetstid (42%)
- Slutat jobba (10%)

RESULTATEN PÅ FRÅGAN ”HAR BARNETS SKOLSITUATION PÅVERKAT DIG SOM ANHÖRIG?”

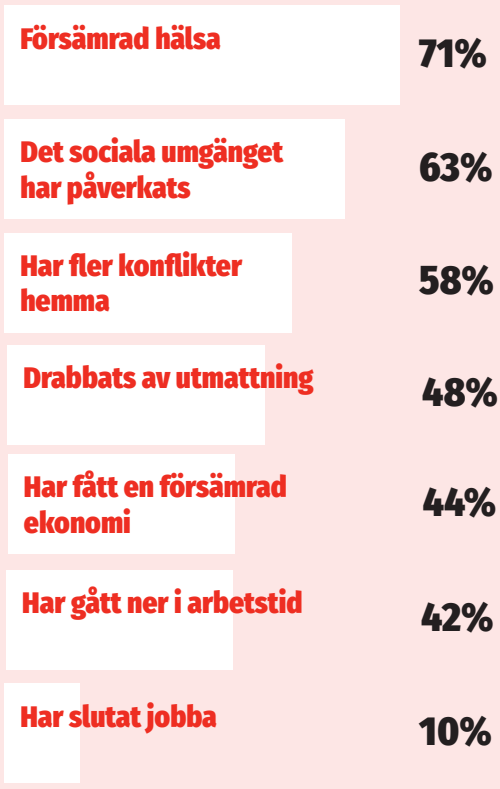

Exempel på fritextsvar:

”Blev sjukskriven på grund av utmattningssyndrom efter många års kämpande för vårt barn i skolan.”

”Anpassad arbetstid, jag får börja senare på morgonen.”

”Jag får väldigt mycket samtal till jobbet från dottern i olika situationer och som påverkar mitt jobb.”

”Jag har tvingats ta tjänstledigt för att undervisa min dotter när skolan inte har fungerat. ”

”Slutat jobba och byter karriär för att anpassa mer till familjesituationen.”

”Extrem stress och en känsla av att allt är vårt ansvar och ingen samordning inom vård eller skola.”

”Innan han fick börja i resursskola var livet outhärdligt.”

”Stress, oro, nedstämdhet, sömnbesvär.”
”Jobbar hemma för att finnas här för barnen.”

Analys:

Det kan vara många områden runt ett barn med NPF som är utmanande för de anhöriga. Av alla områden som är kämpiga och energikrävande, så visar våra undersökningar gång på gång att skolan ändå är den som påverkar de anhöriga mest. Har barnet en fungerande skolgång, så tenderar familjelivet att fungera i högre utsträckning jämfört med om skolan inte fungerar. Denna ständiga oro som föräldrar bär på när det inte fungerar sliter hårt. Oron ofta i kombination med ett orimligt stort ansvar i skolarbetet gör att många föräldrar blir utmattade, måste gå ner i arbetstid eller byta jobb.

HUR FUNGERAR SAMVERKAN KRING ELEVEN?

Resultaten på frågan "Idag har BUP, socialtjänst och skola ett delat ansvar då barn inte klarar att gå till skolan. Hur tycker du att det har fungerat?"

- Fungerar bra (7%)
- Fungerar dåligt (56%)
- Har ingen åsikt (38%)

Resultaten på frågan "Vem eller vilka anser du inte har tagit sitt ansvar?"

- Skolan (75%)
- BUP (40%)
- Socialtjänsten (22%)
- Annat (21%)

Resultaten på frågan "Skulle en samordnande funktion hjälpa?"

- Ja (79%)
- Nej (21%)

RESULTATEN PÅ FRÅGAN "SKULLE EN SAMORDNANDE FUNKTION HJÄLPA?"

Fritextsvar:

"Det har alltid varit upp till oss vårdnadshavare att ta fighten, planera och styra upp skolarbetet för barnet."

"Skolan har tagit ansvar, men först efter mycket påtryckning. De hade kunnat göra mer och förebyggt olyckliga situationer."

"Utskriven från BUP, noll kommunikation mellan de olika enheterna."

"Samordningen som strular. Inget ägandeskap. Alla pekar på varandra."

"Alla har tagit sitt ansvar, så där har vi haft tur."

Analys:

Det är tydligt att många föräldrar själva samordnar och koordinerar sina barns skolgång. Många är besvikna på skolan och tycker att den inte tar sitt ansvar när det gäller samordning inom skolan. Det är också tydligt att BUP och skolan är ett samarbete som många elever behöver, men som i många kommuner är helt obefintligt. Om BUP blev kunde ge bättre återkoppling till skolan och vid behov vara mer närvarande i skolan så skulle en värdefull och nödvändig kunskapsöverföring om NPF kopplad till varje enskild elev kunna ske.

FOTO: Angelina Litvin Unsplash

FOTO: NeONBRAND on Unsplash

ATTENTIONS FÖRSLAG PÅ FÖRÄNDRINGAR

Denna enkät bekräftar behovet av att förändra skolan så att vi får en fungerande skolgång med tillgängliga lärmiljöer för alla elever. Skollagen ger alla elever rätt att få den undervisning och den stimulans som de behöver i sitt lärande samt en trygg och säker skolgång. Utbildningen ska främja alla barns och elevers utveckling och lägga grunden till ett livslångt lärande på lika villkor. Trots lagens krav vittnar våra medlemmar återkommande om att skolan inte fungerar för barn med NPF. Det vi ser alltför ofta är sena och otillräckliga insatser, växande problematisk skolfrånvaro och bristande förmåga att stödja elever tillbaka till skolan. Många föräldrar upplever att de lämnas ensamma med att hantera barnets skolfrånvaro.

Det måste finnas tillräcklig kompetens och resurser i skolan för att möta varje elevs behov och möjliggöra elevens fulla potential. Den utslagning som nu pågår innebär stora kostnader för både individ och samhälle.

För att få stopp på denna utslagning föreslår Attention:

- Fördjupad kunskap om NPF till alla lärare, även dem som redan genomgått sin lärarutbildning.
- Dags för skolan att ge varje elev med NPF det stöd hen har rätt att få.
- Skolan ska ta ett stort ansvar för att så tidigt som möjligt upptäcka NPF-problematik och sätta in nödvändiga åtgärder.
- Elevhälsan ska ges tillräckliga resurser för att kunna fullgöra sitt uppdrag att främja, förebygga och stödja elevernas utveckling.
- En utarbetad strategi för hur övergångar mellan de olika stadierna sker på ett tryggt och säkert sätt för både elever och deras föräldrar.
- Skolan bör ta ett större ansvar för den sociala interaktionen utanför klassrumsmiljön. Även i högre årskurser. En satsning med fokus på mobbing och elever med NPF bör initieras.
- Bättre samverkan mellan BUP och skola och andra aktörer.
- Bättre samordning inom skolan. Föräldrarna ska inte behöva dra det lasset också.
- Stor satsning på psykisk ohälsa och skolfrånvaro. Varenda skola bör ha en plan för hur de får tillbaka elever som har hög frånvaro från skolan.
- Skolan ska samverka med elev och vårdnadshavare och se dem som viktiga resurser i arbetet med att anpassa skolan efter elevens förutsättningar.
- Att skolhuvudmännen tillsätter de resurser och ger de förutsättningar som krävs för att få leva upp till de rättigheter som uppställs i skollagen och övriga regelverk.

Kontakt

Ann-Kristin Sandberg, Ordförande Riksförbundet Attention
anki.sandberg@attention.se
070-717 40 25

Elisabeth Sundström Graversen
elisabeth.sundstrom-graversen@attention.se
072-002 10 05

Rapporten är ett led i Attentions arbete för att förbättra situationen för barn och föräldrar med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar. Vi vill bidra till en nödvändig utveckling av svensk skola.

Läs mer om vårt skolpolitiska arbete på www.attention.se

RIKSFÖRBUNDET Attention